

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ทศนคติของนักศึกษาต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเลือกตั้ง : กรณีศึกษา นักศึกษาสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดประเด็นในการ ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อทำการตรวจสอบองค์ความรู้และสร้างกรอบแนวคิดใน การวิจัย โดยกำหนดประเด็นในการทบทวนดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง
2. แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

สำหรับรายละเอียดแต่ละประเด็น มีดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

อริสโตเติล (Aristotle) (อ้างถึงใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2517 : 45) นักปรัชญาการเมืองกรีก โบราณได้กล่าวว่า มนุษย์เป็นสัตว์การเมือง (Political Animal) จึงจำเป็นต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ไม่ทางใดก็ในทางหนึ่ง หากมองว่า การเมืองเป็นเรื่องของการแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าของสังคม ผลผลิตที่ ออกมาจากระบบการเมือง หรือ Outputs ของระบบการเมืองไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบนโยบายกฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่งใด ๆ ของผู้มีอำนาจ ย่อมต้องตกกระทบแก่ทุกคนที่อยู่ในสังคม เมื่อคนในสังคมไม่ สามารถหลบเลี่ยงจากอำนาจการเมือง มนุษย์จึงเรียกร้องให้ตนเองสามารถเข้าไปมีส่วนสัมพันธ์กับ การเมืองผ่านกระบวนการกลไก กติกา ที่ได้รับการยอมรับของสังคม โดยเฉพาะในประเทศที่ปกครอง ในรูปแบบประชาธิปไตย ซึ่งอำนาจทางการเมืองการปกครองหรืออำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน จำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนจะต้องเข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องการกับกระบวนการการเมืองเช่นนี้เรียกว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง ความคิดทางปรัชญาการเมืองของอริสโตเติลเช่นนี้ ส่งอิทธิพลไม่น้อยต่อนัก คิดทางการเมืองรุ่นหลังในแง่การให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในฐานะที่มาของความ มีชีวิตชีวาและพลังแห่งการสร้างสรรค์ ตลอดจนเป็นเกราะป้องกันระบบการปกครองแบบกดขี่ ทั้งยังเป็นมรรควิชาที่จะดึงเอาความฉลาดและความสามารถของประชาชน ซึ่งได้รับการกล่าวถึงว่าประชาชน นี้เอง คือ บุคคลที่ฉลาดที่สุดในระบบการเมืองออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ

1. ความหมายของการเมือง

คำว่า “การเมือง” มีผู้รู้ให้คำจำกัดความไว้มากมาย ในความหมายมากมายเหล่านี้จะพบว่าทุกความหมายมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ การเมืองจะต้องมีลักษณะที่เป็นกิจกรรม หรือเป็นกระบวนการ ดังจะยกตัวอย่างของคำว่าการเมือง พอเป็นสังเขปดังนี้

การเมือง (Politics) มาจากรากศัพท์ภาษากรีก หมายถึง ศิลปะในการปกครองรัฐในยุคแรก ๆ นั้น ความหมายนี้อาจสมบูรณ์เพียงพอ เพราะการรวมกลุ่มในยุคนั้น เป็นการรวมกลุ่มชนขนาดเล็ก ๆ และกลุ่มชนนั้นยังแบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายผู้ปกครองและฝ่ายที่ถูกปกครอง ซึ่งได้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ของรัฐ การเมืองจึงเป็นเรื่องของพันธะ หรือความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลทั้งสองฝ่าย

พรณธิดา เหล่าวงศ์ศักดิ์ (2545 อ้างถึงใน วิลาศ โลหิตกุล, 2547) ได้ให้ความหมายของคำว่า การเมืองว่า หมายถึง การจัดสรรอำนาจและผลประโยชน์จากทรัพยากรอันมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น การเมืองกับผลประโยชน์จึงเป็นสิ่งที่ดำเนินควบคู่กัน ลักษณะการเมืองของประเทศไทยเป็นแบบรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง มิได้กระจายไปในส่วนภูมิภาคหรือท้องถิ่นหรือแม้ว่าจะมีรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นก็ตาม อำนาจการตัดสินใจยังอยู่ในมือของข้าราชการที่ได้รับการแต่งตั้งจากส่วนกลาง อำนาจการจัดสรรผลประโยชน์จึงตกอยู่กับคนส่วนบนของโครงสร้างโดยที่คนส่วนล่างไม่สามารถได้รับผลประโยชน์นั้นอย่างเสมอภาค เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2543 อ้างถึงใน วิลาศ โลหิตกุล, 2547) ให้ความหมายของคำว่า การเมืองว่าหมายถึง กระบวนการจัดสรรผลประโยชน์ และสิ่งมีค่าทางสังคม โดยผ่านวิธีการใช้อำนาจ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ผลประโยชน์และสิ่งที่มีค่าทางสังคมดังกล่าว อาจจะมีตั้งแต่ทรัพยากรธรรมชาติ ไปจนถึงยศถาบรรดาศักดิ์ กระทั่งกฎระเบียบและนโยบายที่เอื้อให้บางส่วนได้รับผลประโยชน์ และบางส่วนสูญเสียผลประโยชน์ สิ่งใดที่ได้มาหรือเสียไปโดยไม่ผ่านกระบวนการใช้อำนาจ อาจจะไม่ถือเป็นเรื่องของการเมือง

ณรงค์ สินสวัสดิ์ (2539 : 3) ได้ให้ความหมายของคำว่า การเมือง หมายถึง การเมืองเป็นการต่อสู้ช่วงชิง การรักษาไว้และการใช้อำนาจทางการเมือง โดยที่อำนาจทางการเมืองหมายถึง อำนาจในการที่จะวางนโยบายในการบริหารประเทศหรือสังคม อำนาจที่จะแต่งตั้งบุคคลเพื่อช่วยในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และอำนาจที่จะใช้ข้าราชการ งบประมาณหรือเครื่องมืออื่น ๆ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ แนวการมองการเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ (Power Approach)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นพอสรุปความหมายของคำว่า การเมือง ได้ว่า หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพื่อที่จะกำหนดแนวทาง ขอบบังคับ หรือนโยบายให้คนในสังคมปฏิบัติงานและอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

2. ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญประการหนึ่งของกระบวนการทางการเมืองและมีความจำเป็นสำหรับการเมืองเกือบทุกระบบ ทั้งนี้เป็นเพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองของมนุษย์ที่ดำรงอยู่ในระบบการเมือง และเป็นส่วนสำคัญที่เกื้อหนุนการดำรงอยู่ของระบบการเมืองอย่างมีอาจปฏิเสธได้ ในทำนองเดียวกันกับวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นแบบแผนความประพฤติหรือเป็นมูลเหตุภายใน อันส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของบุคคล นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่ามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้หลายท่าน ดังนี้

คำว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก เพราะเป็นคำที่แสดงความหมายได้ครอบคลุมถึงกิจกรรมทางการเมืองทุกระบบ ทั้งนี้เป็นเพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองของมนุษย์ที่ดำรงอยู่ในระบบการเมือง และเป็นส่วนสำคัญที่เกื้อหนุนการดำรงอยู่ของระบบการเมืองอย่างมีอาจปฏิเสธได้ในทำนองเดียวกันกับวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นแบบแผนความประพฤติหรือเป็นมูลเหตุภายใน อันส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของบุคคล นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่ามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้หลายท่าน ดังนี้

คำว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก เพราะเป็นคำที่แสดงความหมายได้ครอบคลุมถึงกิจกรรมทางการเมืองทุกชนิดที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างพลเมืองกับสถาบันทางการเมืองภายในรัฐ ทั้งในการเมืองระดับชาติ และระดับท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น นักรัฐศาสตร์หลายท่านทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้ให้ความหมายไว้กว้างขวาง หลายความคิดเห็นซึ่งยังไม่มีสรุปความหมายที่ชัดเจนของการมีส่วนร่วมทางการเมือง คำนิยามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่น่าสนใจมีดังนี้

ดิน ปรัชญพฤทธิ (2546 : 8) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนว่าหมายถึงการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งผู้นำหรือผู้บังคับบัญชา การเข้าไปมีเสียงในการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ รวมทั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาตรวจสอบของนโยบาย เพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงเป็นนโยบายใหม่ในครั้งต่อไปด้วย ในทัศนะของนักรัฐศาสตร์ตะวันตก ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มักได้รับการกล่าวถึงไม่น้อยได้แก่ การให้ความหมายเชิงการแบ่งจำแนกประเภทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของไวเนอร์ (Weinmer) ในบทความเรื่อง Political Participation : Crisis of the Political Process ซึ่งไวเนอร์ ได้ทำการรวบรวมความหมายของคำดังกล่าวตามที่ปรากฏจากทัศนะของนักวิชาการที่หลากหลายเอาไว้ 10 กรณีด้วยกันดังนี้

1) การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการกระทำเพื่อสนับสนุนหรือเรียกร้องกับผู้นำของรัฐบาล ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการก็ได้ เช่น การชุมนุมคัดค้านหรือสนับสนุนการ

กระทำของรัฐบาล การออกเสียงประชามติ หรือการวัดมติมหาชนหรือการทำโพลสำรวจความคิดเห็น (Polling) อันจะมีผลต่อการคัดค้านหรือสนับสนุนการทำงานของรัฐบาลและสร้างความชอบธรรมให้แก่ รัฐบาล

2) การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นความพยายามที่จะสร้างผลกระทบต่อการดำเนินงานของ รัฐบาลหรือการเลือกผู้นำรัฐบาล เช่น การที่สื่อและประชาชนแสดงความเห็นหรือวิพากษ์การทำงานของ รัฐบาลหรือการปรับคณะรัฐมนตรี

3) การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการกระทำของพลเมืองของรัฐตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การร่วมกันชุมนุม และการยื่นข้อเรียกร้องในเรื่องต่าง ๆ โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย

4) การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการกระทำอันแสดงถึงความรู้สึกแปลกแยก (Alienation) ที่ ทำให้บุคคลขาดความสนใจหรือขาดการกระทำที่เป็นปฏิสัมพันธ์กับระบบการเมือง ซึ่งการที่ไม่กระทำ อันมาจากการมีความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองนั้น อาจก่อให้เกิดผลทางการเมืองตามมา แต่ต้อง พิจารณาให้ได้ว่ากระทำการอันใดเกิดจากความรู้สึกแปลกแยกเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ การที่บุคคลไม่กระทำการในกรณีอื่นใดเป็นการมีส่วนร่วม

5) การมีส่วนร่วมโดยมีตัวแทน (Representative) ซึ่งประชาชนต้องออกเสียงเลือกตั้งตัวแทน เพื่อมาทำหน้าที่แทนตน ตามระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งนับเป็นการมีส่วนร่วม ในกรณีหนึ่ง แต่กระนั้น ระบอบประชาธิปไตยทางตรงก็เห็นว่าการมีส่วนร่วมแบบตัวแทนเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น

6) การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการกระทำที่แสดงออกถึงความตื่นตัวทางการเมือง ทั้งที่เป็น การตื่นตัวมากและการตื่นตัวน้อย เช่น ผู้รับสมัครเลือกตั้งหรือผู้ที่ได้เป็นสมาชิกพรรคการเมือง ผู้ที่ไม่ ไปลงคะแนนเสียงแต่ก็ชอบวิพากษ์วิจารณ์หรือถกเถียงเรื่องการเมืองกับเพื่อนบ้าน หรือผู้ที่ แสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือผู้ที่สนใจติดตามข่าวสารทางการเมืองตามสื่อต่าง ๆ การมีส่วนร่วม ทางการเมือง เป็นการกระทำทางการเมืองทั้งที่มีความต่อเนื่องหรือเป็นครั้งคราว ซึ่งรวมไปถึงการ กระทำทางการเมืองที่ใช้ความรุนแรงด้วย เช่น การรับสมัครเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การก่อจลาจลสร้างความวุ่นวาย หรือการก่ออาชญากรรมทางการเมือง เป็นต้น

7) การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการกระทำที่ประสงค์จะมีอิทธิพลต่อผู้นำทางการเมือง และ การมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการและการดำเนินการของข้าราชการได้ด้วย

8) การมีส่วนร่วมทางการเมืองมิใช่เป็นการดำเนินการที่มีผลกระทบต่อการเมืองในระดับชาติ เท่านั้น แต่เป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อการเมืองในระดับชาติและการเมืองระดับท้องถิ่น

9) การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการปฏิบัติการทางการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องนี้อาจต่างกันไปตามกาลเวลา และสถานที่ เช่น วันหนึ่งการกระทำอาจจะนับเป็นการมีส่วนร่วม แต่ในอีกวันเวลาหนึ่ง

อาจจะไม่เป็น หรือในพื้นที่หนึ่งอาจถือว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ในอีกพื้นที่หนึ่งอาจไม่ถือว่าเป็นก็ได้

ฮันติงตันและเนลสัน (Huntington and Nelson, 1976 อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธนุ, 2543 : 75-76) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมของประชาชนที่กระทำขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายของรัฐบาล

แมคคอสกี้ (McClosky, 1968 : 252-253 อ้างถึงใน วัชรวิชัย สาร, 2545 : 25) ใน International Encyclopedia of the Social Science ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำด้วยความสมัครใจ ซึ่งสมาชิกในสังคมได้มีส่วนร่วมกระทำร่วมกัน ในอันที่จะเลือกผู้นำของตนและมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะหรือนโยบายของรัฐทั้งทางตรงและทางอ้อม กิจกรรมเหล่านี้ได้แก่ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การบริจาคเงินช่วยเหลือแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง นอกจากนี้ยังมีลักษณะของการกระตือรือร้นทางการเมือง ซึ่งพิจารณาได้จากการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือการช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งให้กับพรรคการเมือง เป็นต้น

ไวเนอร์ (Weinmer) อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธนุ, 2543 : 77-78) ได้สรุปความหมายเพื่อให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่าเป็นการกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว หรือต่อเนื่องหรือไม่ จะใช้วิธีการถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ ถูกต้องตามกฎหมายเพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐหรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติ จากข้อสรุปความหมายหรือคำจำกัดความดังกล่าว ไวเนอร์ได้จำแนกองค์ประกอบย่อยของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ดังนี้

- 1) จะต้องมีกิจกรรม เช่น มีการพูดคุย หรือร่วมดำเนินการใด ๆ แต่ไม่รวมถึงการมีทัศนคติหรือความรู้สึก
- 2) จะต้องมีกิจกรรมในลักษณะที่เป็นอาสาสมัคร
- 3) จะต้องมิใช่อะไรหรือทางเลือกที่มากกว่าหนึ่งข้อเสมอ

สติธ นิยมญาติ (2524 : 18) ให้ทัศนะไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีส่วนทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ในแง่ของการช่วยดึงเอาความรู้ความสามารถพิเศษ (Talents) และทักษะ (Skills) ของคนจำนวนมากออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่สังคม และในอีกประการหนึ่ง การให้ประชาชนเป็นจำนวนมากมีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องในเรื่องราวต่าง ๆ ของรัฐ กล่าวได้ว่า คือ มรรควิธีช่วยเสริมเสถียรภาพความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ ที่ประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้องจะโดยเจตนาหรือไม่เจตนา จะโดยสมัครใจหรือไม่สมัคร จะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้

เพื่อที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย และการปฏิบัติงานของรัฐบาลหรือฝ่ายบริหารทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่างประเทศและในประเทศไทยมักทำการนิยามศึกษากันในบริบทของการออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งเป็นไปในเรื่องของการพิจารณาแบบแผนหรือพฤติกรรมการไปออกเสียงเลือกตั้งของประชาชน นักรัฐศาสตร์ได้ขยายความสนใจไปถึงความพยายามศึกษาลักษณะปัจจัยทางสังคม-จิตวิทยา ที่เป็นปฐมเหตุแห่งบุคลิกภาพและความเชื่อ ตลอดจนการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองหรือไม่อย่างไร ตลอดจนถึงการศึกษาในเชิงกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่เคลื่อนไหวเรียกร้องต่อระบบการเมือง แต่กระนั้นก็ดี การยึดเอาผลหรือตัวเลขการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนแต่เพียงประการเดียว เพื่อนำมาเป็นดัชนีชี้วัดระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือคาดการณ์ระดับของการพัฒนาทางการเมืองของสังคมนั้น อาจจะไม่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงภาพรวมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจพิจารณาได้จากหลายบริบทดังผลงานของนักวิชาการหลายท่านเช่นที่กล่าวถึงไปแล้ว ทั้งการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลเช่นที่กล่าวถึงข้างต้นแล้วนั้น ซึ่งก็มักจะเป็นผลงานการศึกษาเชิงพฤติกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่หลากหลาย สังเกตแตกต่างกันไปตามแต่ความพยายามของนักรัฐศาสตร์หรือนักวิชาการสายสังคมศาสตร์ ที่จะค้นหาคำอธิบายที่เป็นเหตุเป็นผลต่อพฤติกรรมเช่นว่านี้ งานการศึกษานี้ยังประโยชน์ไม่น้อยในแง่ที่นอกจากจะสามารถชี้ให้เห็นภาพกว้าง ๆ (Eroaden Perspective) ซึ่งมีความเกี่ยวโยงหรือในลักษณะความสัมพันธ์แบบเงื่อนไขเชิงสาเหตุผลลัพธ์ (Cause-Result Condition) กับอุดมการณ์ทางการเมือง เจตคติทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง ตลอดจนการพัฒนาทางการเมือง ซึ่งอาจจะเน้นในมิติของการศึกษาการขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือการศึกษาเกี่ยวกับการขาดความเกี่ยวพันทางการเมือง (Political Involvement) มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงเรื่องแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ดังนี้

มิลเบรธ (Milbrath, 1996) ได้ศึกษาเรื่องการเลือกตั้งเป็นกลไกในการใช้อำนาจอธิปไตยหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยการใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนที่มีนโยบายตรงกับความต้องการของตนเอง ให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนด้วยความชอบธรรม เพื่อลดภาวะความตึงเครียด ขจัดความขัดแย้ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่าการไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งของบุคคลเป็นเรื่องที่มีนัยยะเกี่ยวพันกันกับการขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวคือ ผู้ที่ขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยจำแนกให้เป็นผู้ที่ไม่สนใจทางการเมือง (Apathetic) อันมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นผู้แปลกแยกทางการเมืองได้ง่าย (อ้างถึงใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2542 : 323)

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ (2542 : 325) ได้ศึกษาเรื่องความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองว่า นอกเหนือจะพิจารณาได้ในบริบทความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ในแง่พฤติกรรมการเมืองยังสอดคล้องกับการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองและควมมีสมรรถนะทางการเมือง ซึ่งต่างก็มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบหรือค้นหาข้อบ่งชี้สาเหตุของการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของบุคคล ยังสามารถนำมาพิจารณาถึงข้อเสนอแนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

ไนล์ และเวอร์บา (Nie and Verba, 1975) ได้ให้ข้อคิดในบทความเรื่อง Political Participation (in Greenstein and Pols by, 1975 Handbook of Political Science, Vol.4 : Addison-Wesley) ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง จะพิจารณาเฉพาะการกระทำหรือกิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องถูกกฎหมายเท่านั้น ที่กล่าวถึงเช่นนี้ ย่อมเป็นไปแล้ว แต่นักวิชาการแต่ละท่านจะเห็นไปในทางใด ไนล์ และเวอร์บา (Nie and Verba, 1975 : 9-12) ได้แบ่งกิจการของการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 4 รูปแบบ ประกอบด้วย (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2543 : 78)

1) การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเสมอในระบอบประชาธิปไตย และมีอิทธิพลต่อผู้นำทางการเมืองสูงมาก เนื่องจากการเลือกตั้ง เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความนิยมสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนของประชาชน หรือเป็นแรงกดดันที่ประชาชนแสดงออกให้รัฐบาล ผู้นำทางการเมืองเห็นว่าจำเป็นต้องปรับนโยบาย/การดำเนินงานบางประการ เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนต่อไป อย่างไรก็ตาม การลงคะแนนเสียงของบุคคล อาจจะมีได้เป็นไปโดยเหตุด้วยผลดังกล่าวข้างต้น โดยอาจจะเป็นไปเพื่อตอบสนองความสัมพันธ์เชิงการอุปถัมภ์กัน หรือเป็นการตัดสินใจตามกระแสของสังคม หรือบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความคิดการตัดสินใจของตนก็ได้ กระนั้นเรายังยอมรับว่า การเลือกตั้งเป็นวิถีทางการเมืองอันหนึ่ง ที่นำไปสู่การเป็นตัวแทนของประชาชน (Popular Agency)

2) การรณรงค์หาเสียง เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญเท่ากับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนสามารถแสดงอิทธิพลต่อผู้นำโดยการกำหนดคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรายใดรายหนึ่งได้ก่อนเป็นการล่วงหน้า

3) การติดต่อขึ้นต้นของประชาชน เป็นการติดต่อเผชิญหน้ากันของบุคคลที่มีต่อหน่วยงานรัฐบาลด้วยตนเอง และเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับเวลา เป้าหมาย รวมทั้งเนื้อหาสาระในการเข้ามีส่วนร่วมด้วยตัวของเขาเอง จึงสามารถคาดหวังในผลประโยชน์ได้มาก แต่นับว่ามีอิทธิพลต่อรัฐบาลเพียงเล็กน้อย เนื่องจากเป็นการกระทำของคนจำนวนน้อย กิจกรรมเหล่านี้ได้แก่ การร้องเรียนต่อหน่วยงานราชการเพื่อให้แก้ไขปัญหาคความเดือดร้อน

4) การรวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างขององค์กรหรือกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองและสังคม เป็นกิจกรรมที่บุคคลร่วมกับผู้อื่น ซึ่งอาจกระทำกิจกรรมภายในองค์กรที่เป็นทางการหรือไม่

เป็นทางการก็ได้ การมีส่วนร่วมแบบนี้ถือว่าส่งอิทธิพลต่อรัฐบาลมาก ทั้งนี้เนื่องจากมีคนจำนวนมากเข้าร่วม

กล่าวรวมโดยสรุป จะเห็นได้ว่า สิ่งที่ดีว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากทัศนะของทั้งไนล์และเวอร์บา กับทัศนะที่ปรากฏในนิยามความหมายของคำดังกล่าวเช่นที่ได้กล่าวถึงข้างต้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

- 1) เป็นกิจกรรม การกระทำหรือความเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนหรือกลุ่มคน
- 2) การกระทำกิจกรรมหรือความเคลื่อนไหวทางการเมืองนั้น เป็นไปเพื่อสร้างแรงกดดันหรือส่งอิทธิพล ผลกระทบต่อรัฐบาล ผู้นำรัฐบาลหรือผู้ใช้อำนาจทางการเมืองในอันที่จะให้ได้มาซึ่งผลผลิต เช่น การกำหนดนโยบาย มาตรการแนวทางของภาครัฐ เป็นต้น จากระบบการเมืองที่สอดคล้องกับความต้องการของคนหรือกลุ่มคนนั้น แต่ในทางหนึ่ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจกำหนดหรือเกิดขึ้นโดยรัฐหรือฝ่ายผู้ใช้อำนาจทางการเมือง ในลักษณะของการบังคับ การปลุกกระดม (Mobilizer Political Participation) หรือการชักจูงจากรัฐ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นการกระทำของมวลชนระดับล่าง เพื่อหวังผลที่จะให้มีอิทธิพลต่อการกระทำของรัฐบาล ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามความหมายของเวนเนอร์นั่นเอง ส่วนการมีส่วนร่วมแบบเป็นพิธีหรือเพื่อสนับสนุนรัฐบาล (Ceremonial or Support Participation) นั้น เป็นการกระทำที่ประชาชนเข้าร่วมสนับสนุนรัฐบาล เช่น การปลุกกระดม นักเรียนนักศึกษาและประชาชนให้ร่วมชุมนุมสนับสนุนรัฐบาล กรณีการเรียกร้องดินแดน สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม หรือกรณีการแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในสมัยรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และรวมไปถึงการที่รัฐบาลเร่งระดมกำลังความร่วมมือในการพัฒนาประเทศตามโครงการของรัฐ เช่น อาสาสมัครเยาวชนเพื่อพัฒนาชนบท เป็นต้น ตัวอย่างในบางประเทศ เช่น เปรู และบราซิล ซึ่งรัฐบาลได้โน้มน้าวให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการปลุกกระดมที่เรียกว่า Corporative Military Regime หรือ Corporation (Stephan, 1978 อ้างถึงใน วัชรวิทย์ ไซยสาร, 2545 : 201) ซึ่งก็ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

จันทนา สุทธิจารี (2544 : 412-414) เสนอความเห็นไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีอยู่หลากหลายรูปแบบ และมีวิธีการแตกต่างกันไปในแต่ละระบบการเมือง และบริบทของสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ ซึ่งอาจแบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้ 2 รูปแบบ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบที่มีกฎหมายรองรับให้กระทำได้หรือต้องกระทำโดยวิธีการที่สำคัญ และยอมรับใช้ปฏิบัติทั่วไปในระบอบประชาธิปไตย มีดังนี้

1.1) การเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ซึ่งเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุด ในทางวิจัยนั้นสามารถวัดระดับประเมินค่าของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้แน่นอน ชัดเจนมากกว่าพฤติกรรมอื่น

1.2) การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในประเด็นหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะของประชาชน เช่น การพูดอภิปราย เขียน ในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองประการนี้มีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นช่องทางการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล รัฐบาลจะมีโอกาสได้รับรู้ปัญหาความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ข้อวิจารณ์ทั่วถึงการทำงานของรัฐบาลจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศ และเจ้าของอำนาจอธิปไตย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปปรับปรุงการทำงานของรัฐบาลให้มีประสิทธิภาพตอบสนองความต้องการของประชาชนได้มากขึ้น

1.3) การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความคิดเห็นทางการเมืองตรงกัน และมีความมุ่งหมายที่จะเข้าไปเป็นรัฐบาล ตามอุดมการณ์ของพรรคการเมือง ส่วนประชาชนที่เข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ในช่วงที่มีการเลือกตั้ง ก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมด้วยการรณรงค์หาเสียงช่วยพรรคการเมืองได้

1.4) การรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์ หมายถึง การที่กลุ่มคนมารวมกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์อาจจะเนื่องด้วยมีอาชีพเดียวกัน มีผลประโยชน์สอดคล้องกัน หรือมีความมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งตรงกัน และเป็นการใช้พลังของกลุ่ม แสดงอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลในอันที่จะปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มตนเอง

2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ

2.1) การเดินขบวนหรือการชุมนุมประท้วง ซึ่งอาจจะเป็นการต่อต้านคัดค้านนโยบายการกระทำของรัฐบาลหรืออาจเป็นการสนับสนุนนโยบายหรือโครงการของรัฐก็ได้

2.2) การก่อความวุ่นวายทางการเมือง เช่น การนัดหยุดงาน การงดให้ความร่วมมือกับรัฐบาล ซึ่งเป็นวิธีการแสดงออกของประชาชนที่เป็นการไม่เชื่อฟังอำนาจรัฐหรือการปฏิบัติที่ละเมิดต่อกฎหมายโดยอ้างความบกพร่องของรัฐบาลเป็นเหตุการณ์มีส่วนร่วมในลักษณะนี้ อาจก่อให้เกิดผลกระทบเป็นความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และเสถียรภาพทางการเมืองได้ในสังคมที่ใช้รูปแบบประชาธิปไตย ย่อมมีอาชญากรรมได้ ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองในกิจกรรมของประชาชนอันเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญ ซึ่งแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยของสังคมหนึ่งสังคมใด โดยเกี่ยวเนื่องกับการใช้อำนาจของประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศ ในการแสดงออกซึ่งเจตจำนงทางการเมืองต่อรัฐบาล และกลไกอื่นที่ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชนตามหลักการ และอุดมการณ์ของการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล่าวในทางหนึ่ง ประชาธิปไตยจะไม่สามารถเข้มแข็ง หรือปฏิบัติการตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างเต็มที่ หากขาดซึ่งการมี

ส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นรูปของการสนับสนุน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือในเชิงการคัดค้านกระบวนการทางการเมือง การควบคุมการใช้อำนาจของระบบการเมืองในระดับใดก็ตามสัมพันธ์โดยตรงกับการพัฒนาทางการเมือง และส่งผลกระทบต่อพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

กล่าวโดยสรุป แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง พฤติกรรมหรือการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมายของบุคคลตามความสมัครใจ ที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายดำเนินงานของรัฐทั้งในระดับท้องถิ่นหรือในระดับชาติ ซึ่งการเข้าร่วมทางการเมืองนั้น อาจมีทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง เช่น การลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม เช่น การติดตามข่าวสารทางการเมือง การพูดคุยหรือวิจารณ์ในประเด็นปัญหาทางการเมือง เป็นต้น

4. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักวิชาการได้มีการอธิบายถึงระดับการเข้ามามีส่วนร่วม และมีการจัดระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้หลายท่าน ดังนี้

รัช (Rush, 1971 : 75-76 อ้างถึงใน วัชรวิทย์ ไซยสาร, 2545 :) ได้จัดระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็นระดับต่าง ๆ รวม 10 ระดับ ตามความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้ระดับจากสูงไปหาต่ำ ดังนี้

ระดับ 1 การเข้าร่วมในรูปของการดำรงตำแหน่งทางด้านการบริหารหรือการเมือง (Holding Political or Administrative Office)

ระดับ 2 การเข้าร่วมโดยการเสนอแนะหาตำแหน่งด้านบริหารหรือการเมือง

ระดับ 3 การเข้าร่วมในรูปแบบของการเป็นสมาชิกที่กระฉับกระเฉง (Active Membership) ขององค์การทางการเมือง (Political Organization)

ระดับ 4 การเข้าร่วมในรูปของการเป็นสมาชิกเฉย (Passive Membership) ขององค์การทางการเมือง

ระดับ 5 การเข้าร่วมในรูปของการเป็นสมาชิกที่เข้มแข็งขององค์การทางการเมืองหรือองค์การที่คล้ายคลึงกับองค์การทางการเมือง (Passive Membership within Quasi political Organization)

ระดับ 6 การเข้าร่วมในรูปของการเป็นสมาชิกเฉย ๆ ขององค์การที่คล้ายคลึงกับองค์การทางการเมือง (Passive Membership within Quasi-political organization)

ระดับ 7 การเข้าร่วมในรูปของการชุมนุมในที่สาธารณะหรือการชุมนุมเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือการเข้าร่วมเดินขบวนต่าง ๆ (Demonstration)

ระดับ 8 การเข้าร่วมในรูปของการอภิปรายถกเถียงข้อปัญหาทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Political Discussion)

ระดับ 9 การเข้าร่วมในรูปของการให้ความสนใจทั่ว ๆ ไป ต่อเรื่องราวทางการเมือง

ระดับ 10 การเข้าร่วมในรูปของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (Voting)

คาร์นีย์ แก้วมูล (2548) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกระทำได้ใน 2 ระดับของการปกครอง คือ

1) การมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองระดับชาติ ซึ่งกระทำโดยผ่านการใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การช่วยพรรคการเมืองรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การสมัครรับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา การแสดงความคิดเห็น ตรวจสอบ ติดตาม การทำงานของรัฐบาลโดยการเขียนพิมพ์โฆษณา การชุมนุมเดินขบวน ประท้วงคัดค้าน เรียกร้องหรือสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล

2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่น ซึ่งกระทำผ่านการใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารระดับท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) การช่วยรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น การชุมนุม ประท้วงคัดค้าน เรียกร้องหรือสนับสนุนนโยบายการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5. รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักวิชาการได้กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

โบรเมจ (Bromage, 1950 อ้างถึงใน ชลดา แสงมณี, 2542 : 56) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะใหญ่ ๆ 3 ลักษณะ คือ

1) การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

2) การใช้วิธีบังคับหรือชักจูงอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นโดยตรงหรือทางจดหมาย โทรศัพท์ โทรเลข และการเดินขบวนหรือก่อจลาจล

3) การดำเนินการอย่างเป็นทางการ ได้แก่ การใช้สิทธิที่มีอยู่ตามรัฐธรรมนูญ เช่น การริเริ่มกฎหมาย การแสดงประชามติ และการเพิกถอนออกจากตำแหน่ง

มิลเบรธและโจเอล (Mibreath and Joel, 1977 : 12-19 ; Milbrath, 1996 : 12-16) ได้ทำการศึกษาผลงานต่าง ๆ ที่เขียนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้จัดแยกประเภทหรือรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไว้ 6 รูปแบบ คือ (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2543 : 77)

1) การออกเสียงเลือกตั้ง (Voting) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สามารถแยกออกได้จากกิจกรรมการหาเสียง และกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง แต่อาจรวมได้กับกิจกรรมเพื่อแสดงออกซึ่งความรักชาติอื่น (Patriot acts) เช่น การเสียดยาธิ การเคารพกฎหมาย เป็นต้น ซึ่งกล่าวได้ว่าการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นการแสดงออกซึ่งความจงรักภักดีต่อระบบการเมือง และกระทำการตามความต้องการของตนเองของประชาชน เนื่องจากเป็นกลไกที่สามารถกำหนดความ

เป็นไปของรัฐบาลหรือการปกครองได้โดยทันทีทันใด กล่าวคือ บุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น จะกระทำไปโดยความสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองดีมากกว่าที่จะเชื่อว่าการลงคะแนนเสียงของตนจะมีผลสำคัญทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป การลงคะแนนเสียงไม่จำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารและแรงจูงใจมากเหมือนกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ

2) การเป็นเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (Party and Campaign workers) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ หมายถึง การเข้าร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมือง ทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้งและในการรณรงค์หาเสียง ขอบเขตของกิจกรรมดังกล่าวได้แก่ การมีบทบาทในการรณรงค์หาเสียง การบริจาคเงินช่วยเหลือแก่พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง การชักชวนประชาชนให้ไปลงคะแนนเสียง เพื่อสิทธิในการลงคะแนนเสียง หรือชักชวนให้ไปลงคะแนนแก่บุคคลผู้สมัครที่ตนเองชื่นชอบ การเข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมือง การลงสมัครรับเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ขั้นต้นระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ ซึ่งจากการศึกษาของ มิลแบรธ (Milbrath, 1996) พบว่า ผู้ที่เข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีน้อยมากในสหรัฐอเมริกา มีเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น เนื่องจากการเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าว ต้องอาศัยความตื่นตัวและความสนใจอย่างแท้จริง พวกที่เข้าร่วมในกิจกรรมประเภทนี้จัดอยู่ในพวกนักสู้ (Gladiators) ในขณะที่คนส่วนมากมักจะมีส่วนร่วมเป็นเพียง ผู้เฝ้าดู (Spectators) คอยตัดสินใจว่าใครจะเป็นผู้ชนะด้วยการลงคะแนนให้คนที่ตนชอบ

3) การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (Community Activist) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ ได้แก่ การร่วมกันขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม การทำงานร่วมกับกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับสังคมและติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม ผู้มีบทบาทในชุมชน มีลักษณะคล้ายกับ เจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง ในหลาย ๆ ด้าน เนื่องจากผู้มีบทบาทในชุมชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองประเภทนี้ เป็นผู้มีความกระตือรือร้นสูง และมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชนเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตาม ผู้มีบทบาทในชุมชนก็มีส่วนที่แตกต่างจากเจ้าหน้าที่พรรคการเมือง และเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในแง่ที่มีความเกี่ยวข้องในพรรคการเมือง และการช่วยรณรงค์หาเสียงน้อยกว่าเจ้าหน้าที่พรรคการเมือง และเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

4) การติดต่อกับทางราชการ (Contraction Officials) เป็นกิจกรรมที่เป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงของบุคคล ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อบุคคลนั้นเองเท่านั้น เช่น การติดต่อกับทางราชการ เพื่อขอรับสวัสดิการทางสังคม การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้นับได้ว่าเกือบไม่ใช่ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในความหมายที่แท้จริง ในภายหลัง ไนล์และเวอร์บา (Nie and Verba, 1972 อ้างถึงใน สิทธิพันธุ์ พุทธนุ, 2543 : 75) เรียกว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial Participation) หรือการติดต่อเฉพาะเรื่อง (Particularized Contracting)

5) การเป็นผู้ประท้วง (Protesters) คือ การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนนหรือการก่อจลาจล (ถ้าจำเป็น) เพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองให้ถูกต้อง การประท้วงอย่างแข็งขัน และเป็นไปอย่างเปิดเผยต่อสาธารณชน ถ้ารัฐบาลกระทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม การให้ความสนใจใส่กับการชุมนุมและประท้วง เข้าร่วมกับกลุ่มประท้วงรัฐบาล และการปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

6) การเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง (Communicators) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะผู้สื่อสารทางการเมือง ได้แก่ การติดตามข่าวสารทางการเมือง การส่งจดหมายแสดงการสนับสนุนผู้นำเมื่อเขาทำในสิ่งที่ดี และถูกต้อง การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชนที่อาศัยอยู่ การให้ความสนใจกับทางราชการและการเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ ผู้ที่เข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวนี้ มักเป็นพวกที่มีการศึกษาสูง มีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมาก และมีความสนใจเกี่ยวกับการเมืองมากด้วย ผู้สื่อสารทางการเมืองเหล่านี้จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่าบรรดาเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองหรือผู้รักชาติ แต่จะไม่แสดงออกด้วยกิจกรรมการประท้วง

ฮันติงตัน และ โพลสบี (Huntington and Polsby, 1976 อ้างถึงใน สิทธิพันธุ์ พุทธพูน, 2543 : 79) ในบทความเรื่อง No Easy Choice ได้จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 5 รูปแบบ โดยพิจารณาครอบคลุมไปถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ผิดกฎหมายด้วย โดยประกอบด้วย

1) กิจกรรมการเลือกตั้ง (Electoral Activity) เป็นกิจกรรมการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งและการณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งทุกรูปแบบ

2) การล็อบบี้ (Lobby) คือ การเข้าหาเจ้าหน้าที่หรือผู้นำทางการเมือง เพื่อหาทางเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการกำหนดนโยบายโดยให้ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ของกลุ่มเป็นเกณฑ์

3) กิจกรรมองค์กร (Organizational Activity) เป็นกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มองค์กรใดองค์กรหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์เฉพาะอย่าง หรืออาจจะเป็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวมก็ได้

4) การติดต่อเป็นการเฉพาะ (Contacting) คือ การเข้าหาเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการเป็นการส่วนตัว โดยจะมุ่งหวังประโยชน์ส่วนตัวหรือหมู่คณะของตนเอง

5) การใช้ความรุนแรง (Violence) หมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนบางคนหรือบางกลุ่มพยายามที่จะสร้างขึ้นให้มีผลกระทบต่อการตัดสินใจกำหนดนโยบายของรัฐบาล โดยการทำร้ายร่างกายหรือทำลายทรัพย์สิน กิจกรรมดังกล่าวอาจจะดำเนินไปโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมือง เช่น ลอบสังหารผู้นำทางการเมือง และรัฐประหาร เป็นต้น หรืออาจจะมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง เช่น การปฏิวัติ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะมีอยู่หลายรูปแบบ ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่จะพบเห็นอยู่ในระบบการเมืองส่วนมาก ได้แก่ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง กิจกรรมที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองและการรณรงค์หาเสียง การเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์การที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาการเมืองและสังคม การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ การชักจูงการประท้วง และการมีส่วนร่วมในบทบาทผู้สื่อข่าว นอกจากนี้ยังมีเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่น่าสนใจอยู่ 3 ประการ ได้แก่ การมีอิสระของประชาชนในการเข้าร่วม การวางแผนพัฒนาต่าง ๆ จะต้องไม่จำกัดอยู่ในเฉพาะกลุ่มผู้นำและประชาชนมีความเต็มใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมในการปกครอง

6. ขั้นตอนการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ได้มีนักวิชาการเสนอแนวคิด เรื่องขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ อาทิเช่น

อกิน รพีรัตน์ และเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (อ้างถึงใน จร ปานจีน, 2545 : 8) ได้สรุปว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริงน่าจะมีขั้นตอน คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ไพรัตน์ เสงฆะรินทร์ (2527 : 6-7) ได้กล่าวถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

- 1) ร่วมกันทำการศึกษา ค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน
- 2) ร่วมคิดสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของประชาชน
- 3) ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของสังคม
- 4) ร่วมตัดสินใจที่เป็นประโยชน์ในการที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 6) ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตน
- 7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย
- 8) ร่วมติดตาม ควบคุม และประเมินผลบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่กำหนดไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

นักวิชาการตะวันตกได้ให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง ทั้งการศึกษาจากภายในสังคมเดียวกัน และการศึกษาจากสังคมที่แตกต่างกัน เหตุผลที่มีผู้ให้ความสนใจต่อการศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวางเป็นเพราะว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการพัฒนาทางการเมือง และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

จากผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการหลายท่านพบว่า ประชาชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่า (Higher Socio-economic status) จะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเพิ่มการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวคือ ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมยิ่งสูงจะยิ่งมีบทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มขึ้น และจะมีบทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า อาทิ ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่า มีแนวโน้มที่จะไปใช้สิทธิเลือกตั้งเข้าร่วมประชุม เข้าร่วมกับพรรคการเมือง เข้าร่วมรณรงค์ทางการเมืองและอื่น ๆ สูงกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า เงื่อนไขตามข้อค้นพบนี้อาจจะมีข้อยกเว้นบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะแสดงความสัมพันธ์ดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังพบด้วยว่าบุคคลที่มีความกระตือรือร้นในกิจกรรมของชุมชน มีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ทั้งนี้เพราะกิจกรรมของชุมชนและกิจกรรมทางการเมืองมีลักษณะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของส่วนรวมเหมือนกัน

เงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ บุคคลจะให้ความสนใจต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง เมื่อความต้องการพื้นฐานของตน (Basic Physical Needs) อาทิ อาหาร ที่อยู่อาศัย และปลอดภัย ได้รับการตอบสนองแล้ว ดังนั้นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงต้องมุ่งเน้นให้ประชาชนเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะทำให้ความต้องการพื้นฐานของตนได้รับการตอบสนอง มิฉะนั้นประชาชนที่ยังขาดแคลนเกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานจะไม่สนใจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นักวิชาการค้นพบก็คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีคุณลักษณะของการสะสม (Accumulation) กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีความเกี่ยวพันหรือมีกิจกรรมทางการเมืองอย่างหนึ่ง จะทำให้บุคคลนั้นมีความเกี่ยวพันกับกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ ด้วย แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะเป็นลำดับขั้น (Hierarchy) จากน้อยไปมาก คือ เริ่มจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากระดับต่ำไปสู่ระดับสูง

7. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ได้มีนักวิชาการชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไว้หลายทัศนะด้วยกันดังนี้

อนุภาพ อธิธา (2528 : 25-26 อ้างถึงใน ระรวย เชาวันเสถียรกุล, 2543 : 39) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

- 1) ความแรงใจผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า
- 2) ความต้องการเป็นกลุ่มพวก
- 3) ความเชื่อถือในตัวผู้นำ
- 4) ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

นักสังคมศาสตร์ได้สร้างทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรม เพื่ออธิบายข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่จากสภาพความเป็นจริงการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่สลับซับซ้อนและขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่าง โดยที่น้ำหนักหรือความสำคัญของปัจจัยแต่ละชนิดก็มากน้อยต่างกัน ซึ่งในการอธิบายเกี่ยวกับลักษณะการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมทางการเมืองนั้น แมคคอสกี้ (McClosky, 1968) ได้ใช้ปัจจัยในการอธิบาย 3 ปัจจัย คือ (1) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม (2) ปัจจัยด้านจิตวิทยา (3) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง

1) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม สิ่งแวดล้อมทางสังคมก็มีอาทิเช่น ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ เชื้อชาติ ศาสนา เพศ ระยะเวลาที่อาศัย ถิ่นที่อยู่อาศัย และการเปลี่ยนแปลงชนชั้นทางสังคม (Social Mobility) จากผลการศึกษาวิจัยในสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ พบว่า สิ่งเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่บ้าง (สถิตย์ นิยมญาติ, 2525 : 33) กล่าวโดยทั่วไป บุคคลที่อยู่ในกลุ่มต่อไปนี้จะมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมืองสูงกว่าคือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง ผู้ที่มีอาชีพที่ดีและมีรายได้สูง ผู้ที่อยู่ในวัยกลางคนหรืออายุ 35-55 ปี เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่เพิ่งย้ายเข้ามา ผู้ที่อยู่ในเขตเมือง ผู้ที่เป็นสมาชิกของสมาคมด้วยความสมัครใจ เพศชายเทียบกับเพศหญิง ผู้ที่แต่งงานเมื่อเทียบกับคนโสดอย่างไรก็ดี ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมือง (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปของการเลือกตั้ง) มีความสัมพันธ์กับตัวแปรหรือสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วในระดับต่ำและไม่คงที่เสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและการเมือง เช่นไรในสหรัฐอเมริกา ระดับการศึกษาและฐานะของเศรษฐกิจกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์สูง ในขณะที่ประเทศนอร์เวย์อยู่ในระดับต่ำมาก ในสหรัฐอเมริกาผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมักจะเข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบการเลือกตั้งมากกว่าผู้ที่อยู่ในเขตชนบท แต่สำหรับในประเทศไทย ผู้ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมากที่สุดของประเทศ การมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยกว่าผู้ที่อยู่ในเขตชนบท กล่าวคือ จากผลการเลือกตั้งในประเทศไทย เมื่อ 22 เมษายน 2522 ปรากฏว่า ผู้ไปใช้สิทธิในเขตกรุงเทพมหานคร มีเพียงร้อยละ 19.45 เท่านั้น ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีเปอร์เซ็นต์ผู้ไปใช้สิทธิต่ำที่สุด

2) ปัจจัยด้านจิตวิทยา เมื่อพิจารณากันในแง่ของจิตวิทยาแล้ว การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะยังคงมีอยู่ได้ก็ขึ้นอยู่กับว่าการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะยังคงมีอยู่ได้ก็ขึ้นอยู่กับว่า การเข้าร่วมทางการเมืองนั้นให้ผลประโยชน์หรือผลตอบแทนแก่ผู้เข้าร่วมอย่างไรบ้าง นักวิชาการทั้งหลายมักให้เหตุผลว่าการที่บุคคลเข้าร่วมทางการเมืองนั้นก็เพื่อตอบสนองความต้องการต่าง ๆ อาทิเช่น ต้องการมีอำนาจ

ต้องการแข่งขัน ต้องการความสำเร็จ ต้องการไปสัมพันธ์กับผู้อื่น ต้องการเงินทอง ศักดิ์ศรี ต้องการสถานภาพที่สูงขึ้น ต้องการยอมรับจากสังคม เหล่านี้เป็นต้น กล่าวโดยสรุป การที่บุคคลเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองก็เพราะบุคคลมองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

3) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง สิ่งแวดล้อมทางการเมืองมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพการเข้าร่วมทางการเมือง ซึ่งมักจะถูกนำมากล่าวอ้างอยู่เสมอ เช่นในกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา มักจะพูดกันเสมอ ๆ ว่าการที่บุคคลบางพวกบางกลุ่มไม่เข้าร่วมทางการเมืองก็เพราะว่า ระบบการเมืองของอเมริกามีลักษณะสลับซับซ้อนมากเกินไป การเลือกตั้งมีบ่อยเกินไป จำนวนตำแหน่งที่ต้องเลือกมีมากตำแหน่งเกินไป แม้แต่ตัวบัตรเลือกตั้งเองก็มีความยาวเกินพอดีไป เหล่านี้เป็นต้น ผลการวิจัยบางอย่างได้ระบุว่า การที่กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งลักษณะซับซ้อนและรูปแบบของบัตรเลือกตั้งที่ไม่ระบุว่าผู้รับสมัครเลือกตั้งสังกัดพรรคใดนั้น มีผลเสียต่อการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนอยู่ไม่น้อยเหมือนกันคือ ทำให้ประชาชนบางกลุ่มไปใช้สิทธิน้อยลง การไปใช้สิทธิจะมีเฉพาะพวกที่มีความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้งดีเท่านั้น ส่วนอุปสรรคอื่น ๆ ที่มีผลต่อการเข้าร่วมทางการเมืองโดยเฉพาะการเลือกตั้ง อาทิเช่น วิธีการลงทะเบียนเพื่อการเลือกตั้งยุ่งยาก การแสดงหลักฐานการเดินทางไปหน่วยเลือกตั้งเป็นต้น ปัจจัยเกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมืองบางอย่าง (Situational Factors) ก็อาจส่งผลกระทบไปสู่การเข้าร่วมทางการเมืองเช่นกัน เหตุการณ์บางอย่างส่งเสริมเข้าร่วมให้มีสูงขึ้น แต่เหตุการณ์บางอย่างทำให้การเข้าร่วมทางการเมืองลดน้อยลง เช่น กรณีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ของประเทศไทยที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากยิ่งขึ้น หรือการทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2501 โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถูกปิดกั้นมาก กล่าวคือ ไม่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาเทศบาลและคณะเทศมนตรีก็ถูกยกเลิก และมองเห็นว่าชาวนาและกรรมกรที่มีความสำคัญทางการเมืองสูง ๆ จะเป็นบุคคลที่เข้ามาช่วงชิงอำนาจทางการเมือง ดังนั้นการยับยั้งจึงบังเกิดขึ้น โดยการปิดกั้นทางการเมือง (นรนิติ เศรษฐบุตร, 2528 :931-932)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ได้แก่ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม ปัจจัยด้านจิตวิทยา และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำปัจจัยดังกล่าวในการกำหนดตัวแปร เพื่อการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบลต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นกลไกการใช้อำนาจอธิปไตยหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยการไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนที่มีนโยบายตรงกับความต้องการของตนเอง ให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนด้วยความชอบธรรมเพื่อลดภาวะความ

ตั้งเครือข่ายจัดความขัดแย้ง หรือการสืบทอดอำนาจและเป็นกลไกที่จะควบคุมให้ผู้แทนที่ดำรงตำแหน่งจากการเลือกตั้ง ตระหนักอยู่เสมอว่า ต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชน เพราะประชาชนเป็นผู้กำหนดอนาคตทางการเมือง ของตนเองด้วยการเลือกตั้งหรือไม่เลือกตนกลับมาทำหน้าที่ผู้แทนอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้นการเลือกตั้งจึงมีผลต่อการพัฒนาทางการเมือง การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการทางการเมืองรูปแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้แก่สามัญชนทั่วไปมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะทางการเมือง การเลือกตั้งได้กลายเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่แสดงถึงให้เห็นถึงความเป็นพลเมือง

การเลือกตั้ง (Election) เป็นกระบวนการทางการเมืองอย่างหนึ่ง หมายถึง กิจกรรมทางการเมืองที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยด้วยการไปออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตน เพื่อทำหน้าที่ในรัฐสภาและในรัฐบาลเป็นกลไกแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนที่เรียกร้องและสนับสนุนให้มีการกระทำหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมือง และการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน นอกจากนี้การเลือกตั้งหมายถึงการที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้คัดเลือกผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนของตน โดยอิสระเสรีและสุจริต จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการเลือกตั้งคือ การหาผู้แทนปวงชนส่วนใหญ่ไปบริหารประเทศหรือไปควบคุมการบริหารประเทศ ใช้อำนาจตามที่กฎหมายกำหนดแทนประชาชน (ปริญญานาคฉัตรีย์, 2547 : 6)

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2547) ได้ให้ความหมายการเลือกตั้งว่า เป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งในกระบวนการทางการเมืองและการปกครอง เพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนในการปกครองประเทศ เจตจำนงดังกล่าวปรากฏอยู่ในลักษณะของการเรียกร้องหรือสนับสนุนต่อการตัดสินใจทั้งหลายในระบบการเมือง เนื่องจากการเลือกตั้งมีความสำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ปณิญาสาเกตว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ได้บัญญัติหลักเกณฑ์สำหรับเป็นแนวทางในการจัดการเลือกตั้งโดยอิสระ ประกอบด้วย 1) ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในรัฐบาลของประเทศตน จะเป็นโดยตรงหรือผ่านผู้แทนซึ่งได้รับการเลือกตั้งโดยอิสระ 2) ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศของตนโดยเสมอภาค และ 3) เจตจำนงของประชาชนจะต้องเป็นมูลฐานแห่งอำนาจรัฐบาล เจตจำนงต้องแสดงออกทางการเมืองเลือกตั้งตามกำหนดเวลาอย่างแท้จริง ซึ่งอาศัยการออกเสียงโดยทั่วไปและเสมอภาคและการลงคะแนนลับหรือวิธีการลงคะแนนโดยอิสระทำนองเดียวกัน กระบวนการเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทำให้นักพลเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมของประเทศ มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในความสามารถของตนเอง และเพื่อนมนุษย์มองว่าสามารถตัดสินใจเลือกรัฐบาล เลือกรูปแบบการปกครอง วิธีการดำเนินการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ เพื่อประโยชน์ของตนเองได้ การเลือกตั้งจะนำไปสู่ความพยายามของประชาชนที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกระทำของ

รัฐบาล ปัจจุบันต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้บูรณาการภายในระบบการเมืองของชาติ และระดมประชาชนเข้าร่วมในระบบประชาธิปไตยมากขึ้น หลักในการเลือกตั้งมีพื้นฐานเป็นที่ยอมรับเป็นสากลดังต่อไปนี้

1. หลักในการเลือกตั้ง

นักวิชาการได้สรุปหลักการสำคัญของการเลือกตั้งเอาไว้ดังนี้

1) หลักความเสมอภาค (Equal Suffrage) หมายถึง การมีสิทธิในการเลือกตั้งของประชาชนมีความสำคัญและได้รับการยอมรับโดยเท่าเทียมกันไม่ว่าผู้เลือกตั้งนั้นจะมีสภาพทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองอย่างไร หลักการที่ใช้เป็นมาตรการให้ความเสมอภาคก็คือ การให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งคนหนึ่ง ๆ มีคะแนนเพียงหนึ่งคะแนน (One man One vote) และคะแนนเสียงทุกคะแนนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

2) หลักการเลือกตั้งที่ยุติธรรม (Fair Election) หมายถึง การเลือกตั้งที่บริสุทธิ์เป็นไปตามด้วยบทกฎหมายและเจตนารมณ์ของกฎหมายปราศจากการครอบงำทางการเมือง ปราศจากการใช้อิทธิพลทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และสถานภาพทางสังคม นอกจากนี้การต่อสู้แข่งขันระหว่างผู้สมัครรับเลือกหรือพรรคการเมืองจะต้องเป็นไปอย่างอิสระภายในขอบเขต และเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มีพื้นฐานอยู่บนความยุติธรรมและความเสมอภาค

3) หลักการเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลา (Periodical Election) หมายถึง การจัดให้มีการเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลา ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ปกครองว่าได้ปฏิบัติไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนหรือไม่ ซึ่งเป็นเงื่อนไขเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเปลี่ยนแปลงตัวผู้ปกครองได้โดยสันติวิธี ผู้ปกครองที่ใช้อำนาจโดยชอบธรรมในระหว่างอยู่ในอำนาจเมื่อครบวาระแล้วก็มีโอกาสที่จะได้รับความไว้วางใจจากประชาชนและได้รับเลือกเข้ามาใหม่

4) หลักการให้สิทธิเลือกตั้งเป็นการทั่วไป (Universal Suffrage) หมายถึง การให้สิทธิเลือกตั้งแก่ประชาชนทั่วไปโดยไม่มีการกีดกัน หรือจำกัดสิทธิบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นพิเศษเนื่องมาจากเพศ วิชา สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม เงื่อนไขข้อนี้เนื่องมาจากเหตุผลที่ว่า เมื่อมีอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประชาชนย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิในการเลือกตั้งตัวแทน เพื่อทำหน้าที่แทนตนตราบใดที่ประชาชนผู้นั้นไม่ขาดคุณสมบัติ

5) หลักการลงคะแนนลับ (Secret Vote) หมายถึง การออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนเป็นเอกสิทธิ์ของผู้เลือกตั้งโดยเด็ดขาด เอกสิทธิ์จะได้รับการปกป้องพิทักษ์ก็โดยการออกเสียงลับโดยผู้ออกเสียงไม่จำเป็นต้องบอกผู้อื่นว่าตนเองเลือกใคร ทั้งนี้เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์ปราศจากการข่มขู่ บีบคั้นจากอิทธิพลใด ๆ ที่จะเกิดผลกระทบต่อเสรีภาพของผู้เลือกตั้ง

6) หลักความเป็นอิสระแห่งการเลือกตั้ง (Free Election) หมายถึง การแสดงเจตนารมณ์ในการเลือกตั้งจะต้องเป็นไปอย่างอิสระ และเสรีปราศจากการบีบบังคับ ข่มขู่ด้วยประการใด ๆ หลักการข้อนี้มีรากฐานมาจากความเชื่อที่ว่าสิทธิในการมีส่วนร่วมใช้อำนาจอธิปไตยนั้นเป็นของประชาชนทุกคนเมื่อ

ประชาชนเป็นผู้ทรงสิทธิที่ย่อมจะขึ้นอยู่กับการณ์ของการประชาชนเองว่าต้องการจะใช้สิทธิของตนมากน้อยเพียงใด หากการเลือกตั้งที่ประชาชนขาดอิสระเสรีแล้ว ผู้ปกครองจะอ้างว่าตนมีอำนาจโดยชอบธรรมคงจะไม่ได้

7) หลักการเลือกตั้งอย่างแท้จริง (Genuine Election) หมายถึง การเลือกตั้งต้องแสดงถึงความบริสุทธิ์ยุติธรรม ไม่มีการคดโกง (สรญา คันธรัตน์กุล, 2548 : 23-25)

2. แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับการเลือกตั้ง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ กิจกรรมของพลเมืองซึ่งพยายามที่จะมีอิทธิพลหรือให้การสนับสนุนต่อรัฐบาลหรือการเมือง กิจกรรมการมีส่วนร่วมมี 2 กิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ คือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นประจำโดยผ่านสถาบันระบบตัวแทนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรณรงค์หาเสียงและการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และ 2) กิจกรรมมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ คือ พฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามปกติ โดยการท้าทายต่อสถาบันที่มีอยู่หรือท้าทายวัฒนธรรมกระแสหลัก นักรัฐศาสตร์มองว่าการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการอื่น ๆ ก็มีความสำคัญต่อประชาธิปไตยเช่นกัน (ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี, 2545 : 442)

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับการเลือกตั้ง สรุปได้ดังนี้

1) แนวคิดปัจจัยตัวกำหนด

แนวคิดอีกแบบหนึ่งมองว่าพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งถูกกำหนดโดยปัจจัยทางสังคม ปัจจัยสังคมในที่นี้คือ สภาพภูมิหลังของบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แนวคิดนี้บอกถึงฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน ทำให้พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแตกต่างกันและชี้ให้เห็นว่าฐานะทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับการลงคะแนนเลือกตั้งของคนไทยในสังคม

จากแนวคิดพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งถูกกำหนดโดยปัจจัยทางสังคมนำไปสู่กรอบการวิเคราะห์ที่พิจารณาถึงปัจจัยภูมิหลังบุคคลแบบต่าง ๆ ที่มีผลต่อการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจที่แตกต่างกันอาจจะมีผลต่อการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในลักษณะต่างกันด้วย แนวคิดนี้ใช้กันมากในการศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งและการทำสำรวจประชามติทางการเมืองหรือการทำโพลการเลือกตั้ง

2) แนวคิดความสำเร็จเชิงเหตุผล

แนวคิดนี้เน้นปฏิกิริยาของความสำนึกหรือความตรึงตรองของผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่มีต่อการบริหารการเลือกตั้ง นโยบายของพรรคและสภาพของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งคล้ายกับกรอบความคิดเชิงเหตุผลของผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองและผู้สมัครจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อทัศนคติของผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่จะเลือกใครหรือกลุ่มใดด้วยเหตุผลอย่างไร

3) แนวคิดทฤษฎีระบบ

การศึกษาพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยการพิจารณาเชิงระบบมีแนวโน้มว่าปัจจัยแวดล้อมที่เกิดขึ้นเฉพาะช่วงสมัยที่มีการเลือกตั้ง เช่น ความสนใจในตัวผู้สมัคร นโยบายของพรรคการเมืองและภาพพจน์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของพรรคอาจจะผันแปรไปตามช่วงสมัยของการเลือกตั้ง เพราะว่าสิ่งเหล่านี้คือ สภาพแวดล้อมของระบบ ดังนั้นทฤษฎีระบบจะเป็นการศึกษาปัจจัยแวดล้อมที่เกิดขึ้นเฉพาะในช่วงสมัยที่มีการเลือกตั้งมาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

4) แนวคิดเรื่องระบบความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย

ความสัมพันธ์เชิงระบบเครือข่ายเป็นความสัมพันธ์ตามระดับแนวนอนที่เกิดขึ้นมาจากความจำเป็นในชีวิตของชาวนาในด้านต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง การทหารและวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีรากฐานที่เกี่ยวกับการผลิต เนื่องจากมีกิจกรรมการผลิตบางอย่างที่จะต้องทำร่วมกันทั้งหมู่บ้าน เช่น การทำเหมืองฝาย และการล่าสัตว์ขนาดใหญ่เนื่องจากเครื่องมือการผลิตเป็นแบบง่าย ๆ ทำให้ต้องใช้แรงงานมากในการเพาะปลูกบางขั้นตอน เช่น ตอนปักดำ และเก็บเกี่ยวประเพณีการลงแขก การเอาแรงจึงเกิดขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มคนที่เป็นเครือญาติกัน นอกจากนั้นความสัมพันธ์ยังเกี่ยวเนื่องกับความไม่แน่นอนเกี่ยวกับผลผลิตที่ได้รับในการผลิตในบางปีอาจไม่ได้ผล ระบบเครือข่ายจะมีส่วนร่วมช่วยเหลือและให้หลักประกันชีวิต การสะสมเพื่อบริโภค โดยถือหลักกว่า ที่เขา ที่เรา ความจำเป็นอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การทำหน้าที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทางด้านบริการสังคม เช่น การป้องกันหมู่บ้านการรักษาพยาบาล การให้สวัสดิการแก่เด็ก และคนชราทำให้ระบบเครือข่ายเป็นสถาบันที่จำเป็นอันจะขาดเสียมิได้ เนื่องจากจะเป็นทั้งแหล่งของความร่วมมือนช่วยเหลือ และคุ้มครองกัน ทำให้จิตสำนึกที่ให้ความสำคัญ และระบบเครือข่ายมีรากเหง้าที่ลึกซึ้ง เช่น คนไทยจะมีคำบรรยายสภาพที่บุคคลหมดหลักประกันในชีวิตว่าอยู่ในสภาพไร้ญาติขาดมิตร

จากความจำเป็นดังกล่าวนี้เองทำให้ต้องมีการสร้างกลไกนานาชาติ เพื่อรักษาความสัมพันธ์เชิงระบบเครือข่ายเอาไว้ ซึ่งอาจแสดงออกมาในรูปกฎเกณฑ์ ประเพณีหรือพิธีกรรม เช่น พิธีรดน้ำดำหัวญาติผู้ใหญ่ การไปร่วมงานพิธีศพของญาติ เป็นต้น (ปริญา นาคฉัตรีย์, 2547 : 10-12)

ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนที่มีองค์ประกอบครบทั้ง 3 ประการ มีน้อยมาก ไม่ว่าจะเป็นกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา หรือเทศบาล ที่ยังขาดในเรื่องของอำนาจในการยับยั้งกฎหมายของผู้บริหาร (Veto) หรือเรื่องของความเป็นอิสระในเรื่องการบริหารงานบุคคลที่ต้องขึ้นอยู่กับส่วนกลางเป็นอย่างมาก (เวทีท้องถิ่น, 2547 : 15-17)

3. ประเภทของการเลือกตั้ง

วิธีการเลือกตั้งมีด้วยกัน 2 วิธี คือ การเลือกตั้งโดยตรง (Direct Election) หมายถึง การเลือกตั้งประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถใช้อำนาจของตนในการออกเสียงลงคะแนนให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งในแต่ละตำแหน่งโดยตรง คะแนนเสียงที่ได้รับจากการออกเสียงลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

จะเป็นตัวชี้วัดว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดจะชนะการเลือกตั้งในครั้งนั้น และการเลือกตั้งโดยทางอ้อม (Indirect Election) หมายถึง การที่ประชาชนไปออกเสียงเลือกตั้งคณะบุคคลคณะหนึ่งเข้าทำหน้าที่เลือกตั้งแทนตน (Electoral College) เป็นการมอบหมายสิทธิในการเลือกตั้งคณะบุคคลหนึ่งเข้าทำหน้าที่เลือกตั้งโดยเด็ดขาด การเลือกตั้งแบบนี้ใช้ในกรณีที่เห็นว่าคณะบุคคลที่เข้าไปทำการเลือกตั้งนั้นจะมีสติปัญญาและความรู้ความสามารถในการใช้วิจารณญาณได้ดีกว่า อันเป็นหลักประกันได้ว่าประชาชนจะได้ผู้แทนที่ดีมีความสามารถอย่างแน่นอน

1) การเลือกตั้งโดยตรง (Direct Election) คือ การที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ลงคะแนนเลือกตั้งผู้แทนของตนโดยตรง

ข้อดีของการเลือกตั้งโดยตรง

(1) ได้ผู้แทนตามเจตนาของประชาชนโดยตรง เพราะประชาชนได้เลือกตั้งผู้แทนเอง จึงต้องถูกตามหลักประชาธิปไตย

(2) ในการเลือกตั้งโดยตรง ผู้แทนประชาชนย่อมมีความสัมพันธ์กับประชาชนผู้เลือกตั้งโดยใกล้ชิด และต้องเอาใจใส่ต่อความทุกข์สุขของประชาชนซึ่งเลือกตั้งตนเข้ามา เช่น ตั้งกระทู้ถาม เมื่อประชาชนในเขตเลือกตั้งได้รับความเดือดร้อน

(3) ในการเลือกตั้งโดยตรงย่อมเป็นการยากที่จะใช้อิทธิพลหรือสินจ้างรางวัล เพราะผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีจำนวนมาก

(4) ผู้แทนประชาชนซึ่งได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนย่อมรู้สึกดีใจว่าเขาได้รับการสนับสนุนจากประชาชนฝ่ายข้างมากในเขตเลือกตั้ง ดังนั้นย่อมปฏิบัติงานในสภาด้วยความมั่นใจ เพราะรู้สึกว่ามีประชาชนข้างมากหนุนหลังอยู่

(5) การเลือกตั้งโดยตรงเป็นการยกย่องว่าประชาชนมีความรู้ดีพอที่จะใช้สิทธิเลือกตั้งได้เอง ประชาชนเองก็มีความภูมิใจ และเห็นว่ากิจการของประเทศชาติเป็นกิจการของตนเอง ซึ่งตนจะต้องร่วมมืออย่างใกล้ชิดในลักษณะที่ทำได้ด้วยกัน เสียด้วยกัน

(6) ในการเลือกตั้งโดยตรง ประชาชนย่อมสำนึกในความรับผิดชอบมากขึ้น เพราะตนเป็นผู้ตัดสินใจเลือกผู้แทนของตนเอง และย่อมมีความสนใจในทางการเมือง ซึ่งเป็นสาระสำคัญของประชาธิปไตย

(7) เมื่อประชาชนเลือกตั้งผู้แทนโดยตรง ประชาชนก็ย่อมจะคอยเฝ้าดูว่าการกระทำของผู้แทนหลังจากได้รับเลือกตั้งแล้ว ได้ตรงตามเจตจำนงของประชาชนหรือไม่ ผู้แทนประชาชนได้ประพฤติตนอย่างไร ทำให้ผู้แทนต้องระมัดระวังตัวอยู่เสมอ ไม่กล้ากระทำการขัดกับเจตจำนงของประชาชน เพราะเป็นธรรมดาที่ผู้ใดเป็นผู้แทนของประชาชนย่อมต้องการได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้แทนประชาชนในการเลือกตั้งทั่วไปคราวหน้าอีก

ข้อเสียของการเลือกตั้งโดยตรง

ในประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ประชาชนยังไม่มีรู้จักและเคยชินต่อการปกครองแบบนี้ การให้ประชาชนออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของประชาชนโดยตรง ย่อมเป็นการเสี่ยงภัยมากเกินไป เพราะประชาชนอาจเลือกตั้งผู้แทนไม่ถูกต้อง ทำให้ได้บุคคลที่ไม่มีความสามารถเป็นผู้แทน หรือประชาชนอาจเลือกตั้งผู้แทนที่มีความคิดเห็นในระบบเก่า ซึ่งจะพยายามเปลี่ยนแปลงการปกครองเข้าสู่ระบอบเดิมอีก หรือพยายามขัดขวางการดำเนินการตามระบอบใหม่

2. การเลือกตั้งโดยทางอ้อม (Indirect Election) หลักการเลือกตั้งโดยทางอ้อม หมายถึง กรณีที่มีบุคคลหรือสภามาคั่นกลางระหว่างประชาชนกับผู้แทนโดยประชาชนจะเป็นผู้เลือกตั้งบุคคลหรือสภาก่อนชั้นหนึ่ง แล้วบุคคลหรือสภาดังกล่าวจึงจะลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนของประชาชนแทนประชาชนอีกชั้นหนึ่ง

ข้อดีของการเลือกตั้งโดยทางอ้อม

(1) การเลือกตั้งโดยทางอ้อม ทำให้การเลือกตั้งผู้แทนง่ายขึ้น ทั้งนี้เพราะถ้าจะให้ประชาชนเลือกตั้งโดยตรงแล้ว เมื่อเขตเลือกตั้งกว้างใหญ่ ย่อมไม่ใช่เป็นการง่ายที่ประชาชนจะทราบว่าใครจะเป็นผู้ที่สมควรจะได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทน ประชาชนส่วนมากย่อมไม่รู้จักรับตัวผู้สมัครเลือกตั้ง ตลอดจนคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ดีพอ

(2) การเลือกตั้งโดยทางอ้อม นอกจากจะเป็นวิธีเลือกตั้งที่ง่ายดังกล่ามาแล้ว ยังมีผลทำให้เป็นการถ่วงดุลเป็นชั้น ๆ กล่าวคือ ประชาชนเลือกเฟ้นผู้ที่มีความสามารถที่สุดในเขตของตน แล้วผู้ที่มีความสามารถดีที่สุดในนี้ไปเลือกเฟ้นบุคคลที่เขาเห็นว่ามีความสามารถดีที่สุดในนี้ไปเลือกเฟ้นผู้แทน กล่าวคือประชาชนมีหน้าที่อย่างเดียว คือ คัดเลือกคนที่เขาเห็นว่าดีที่สุดในนี้ไปเลือกผู้แทนแทนเขาเท่านั้น

(3) ในการเลือกตั้งทางอ้อม ผู้เลือกตั้งผู้แทนประชาชนย่อมมีจำนวนน้อย ดังนั้นจึงยากที่จะหวั่นไหวตามอารมณ์อันร้อนแรงของประชาชน การเลือกตั้งผู้แทนจึงกระทำด้วยความระมัดระวังมากกว่า และด้วยความรู้ที่รอบคอบมากกว่าที่จะให้ประชาชนเลือกตั้งผู้แทนโดยตรง

(4) ในกรณีที่รัฐมีสภาสูงหรือสภาที่สอง เช่น วุฒิสภา ถ้าใช้วิธีการเลือกตั้งโดยทางอ้อมมักจะไม่มีใครมีการเปลี่ยนตัวสมาชิก กล่าวคือ สมาชิกที่ออกไปตามวาระมักจะได้รับการเลือกตั้งซ้ำอีก ซึ่งเหมาะสมกับสถานะของสภาสูงที่ควรจะเป็นสภามั่นคง

ข้อเสียของการเลือกตั้งโดยทางอ้อม

(1) การเลือกตั้งโดยทางอ้อม ทำให้มีการทุจริตได้ง่าย เพราะผู้สมัครรับเลือกตั้งอาจใช้อิทธิพลบังคับข่มขู่หรือให้สินจ้างรางวัลได้ง่าย ต่างกับการเลือกตั้งโดยตรงที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีจำนวนมาก การใช้อิทธิพลหรือให้สินจ้างรางวัล จึงกระทำได้ยาก นอกจากนั้นคนกลางที่จะไปเลือกตั้งแทนประชาชนนี้มีหน้าที่เฉพาะการเลือกตั้งเท่านั้น ไม่ได้ดำรงตำแหน่งถาวรอะไร ดังนั้นการที่จะรับสินจ้างรางวัลจึงไม่มี

อะไรเสี่ยงภัย นอกจากว่าถ้าประชาชนทราบเรื่องรับสินจ้างรางวัลก็เพียงไม่เลือกตั้งให้ตนเป็นคนกลางซ้ำอีกเท่านั้น

(2) ในการเลือกตั้งโดยทางอ้อม ไม่มีอะไรรับประกันว่าผู้รับเลือกตั้งจะเป็นผู้แทนเจตจำนงของประชาชน และผู้รับเลือกตั้งจะเป็นบุคคลที่ประชาชนต้องการ เพราะมีคนกลางไปเลือกตัวอีกอีกชั้นหนึ่ง ดังนั้นจึงอาจถือได้ว่าขัดกับหลักประชาธิปไตย

(3) ในการเลือกตั้งโดยทางอ้อม คนกลางซึ่งจะเป็นผู้เลือกตั้งผู้แทนมีจำนวนน้อย คนกลางนี้จึงมีอำนาจมาก อาจบังคับให้ผู้แทนปฏิบัติตามความประสงค์ของคนกลาง ซึ่งอาจไม่ใช่เจตจำนงของประชาชนก็ได้ ทั้งนี้เพราะผู้แทนย่อมต้องการได้รับเลือกตั้งอีก และย่อมจะคาดว่าคราวหน้าผู้ที่เลือกตั้งตนก็คงจะเป็นคนกลางชุดเดียวกันนั่นเอง ผู้แทนจึงอาจประจบประแจงคนกลางผู้เลือกตั้งนี้ ยิ่งกว่าที่จะคำนึงถึงเจตจำนงของประชาชน

(4) การเลือกตั้งโดยทางอ้อม เป็นการเหยียดประชาชนว่า โง่ ไม่รู้จักใช้สิทธิเลือกตั้ง เมื่อเป็นเช่นนี้ ประชาชนก็ขาดความสนใจในทางการเมือง ซึ่งขาดความสนใจในทางการเมืองนี้จะป็นภัยต่อระบอบประชาธิปไตย

(5) การเลือกตั้งโดยทางอ้อม เมื่อประชาชนไม่ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยตรง ความสำนึกในความรับผิดชอบของประชาชนก็น้อย เพราะประชาชนรู้สึกว่าเขาร่วมมือในการเลือกตั้งอย่างห่าง ๆ ไม่เหมือนกับการใช้สิทธิเลือกตั้งโดยตรง

(6) การเลือกตั้งโดยทางอ้อม ทำให้การเลือกตั้งล่าช้า เพราะต้องจัดให้มีการเลือกตั้งสองครั้ง หรือกว่านั้นขึ้นไป แล้วแต่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งทางอ้อมสองชั้นหรือสามชั้น

(7) เมื่อมีการเลือกตั้งทางอ้อมหรือการเลือกตั้งสองชั้นหรือกว่านั้น ค่าใช้จ่ายของรัฐในการเลือกตั้งก็มากขึ้น จึงเป็นการเลือกตั้งที่ไม่ประหยัดค่าใช้จ่าย ในอดีตการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นเป็นการเลือกโดยทางอ้อม กล่าวคือ สมาชิกสภาท้องถิ่นเป็นผู้เลือกสมาชิกคนหนึ่งให้เป็นผู้บริหารท้องถิ่น ปัจจุบันรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน (สรญา คันธรัตน์กุล, 2548 : 16-19)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง ทักษะคตินักศึกษาต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเลือกตั้ง : กรณีศึกษานักศึกษาศาสาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มาประมวลรวมกันดังต่อไปนี้

พิสิทธิ์ศักดิ์ ห้วยหงษ์ทอง (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในจังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า

1) นักศึกษามีระดับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง การเปิดรับข่าวสารการเมืองและมีความรู้ทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง มีความคิดเห็นทางการเมืองอยู่ในระดับเห็นด้วยกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2) พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาเมื่อจำแนกตามเพศ ชั้นปีที่กำลังศึกษา และสถาบันการศึกษาแตกต่างกัน แต่เมื่อจำแนกตามรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนพบว่าไม่แตกต่างกัน

3) การเปิดรับข่าวสารการเมืองจากสื่อมวลชนและความรู้ทางการเมืองสามารถร่วมกันทำนาย พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้

กัลยา ขศคำลือ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษากรณีนักศึกษาภาควิชา สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน และอยู่ในระดับน้อย 3 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำ คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านการแสดงความคิดเห็น ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการประเมินผล

บุษบา เขียวดี (2532) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา : ศึกษากรณี นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ระดับ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในภาพรวมพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า

- 1) ด้านความสนใจทางการเมือง พบว่า นักศึกษามีความสนใจทางการเมืองอยู่ในระดับมาก
- 2) ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง พบว่า นักศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการไปใช้สิทธิเลือกตั้งอยู่ในระดับมากที่สุด
- 3) ด้านการเชิญชวนให้ผู้อื่นเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า นักศึกษามีการเชิญชวนให้ผู้อื่นออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก
- 4) ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง พบว่า นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับน้อย

วัฒนชัย ศิริญาณ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัย ในจังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยใน จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายด้าน คือ การใช้สิทธิในการเลือกตั้งอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการช่วยรณรงค์หาเสียงกับพรรคการเมือง อยู่ในระดับน้อย ในด้านการใช้สิทธิในการเลือกตั้ง พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเข้าร่วมการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น นักศึกษามีส่วนร่วมอยู่ในระดับ

มาก ด้านการช่วยบรรเทาภัยพิบัติกับพรรคการเมือง พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพูดคุย เรื่องพรรคการเมืองกับบุคคลอื่นและการสนใจติดตามหาเสียงของนักการเมือง นักศึกษามีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มในชุมชน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสนับสนุนหรือทำงานร่วมกับองค์กรของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชน รองลงมา คือ การให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน การให้ความร่วมมือกับองค์กรของชุมชน เพื่อเรียกร้องปัญหาทางการเมือง และการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลด้านการเมืองกับกลุ่มในชุมชน นักศึกษามีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือของการเมืองพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเคยติดต่อเรื่องการเมืองกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นักศึกษามีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย และด้านการคัดค้านทางการเมือง พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเคยเข้าชื่อเพื่อร้องเรียนเรื่องการเมืองกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นักศึกษามีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

เอื้ออารี เสรฐฐานิช (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีส่วนใหญ่มีส่วนร่วมทางการเมืองนาน ๆ ครั้ง ในด้านการเลือกตั้ง ด้านการแสดงความคิดเห็น และไม่เคยมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านการชุมนุม ด้านการร้องเรียน และตรวจสอบ ส่วนการทดสอบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาที่มีผลต่อการเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น การชุมนุม และการร้องเรียนและการตรวจสอบ

นภา จันทร์ตรี และคณะ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า 1) นักศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และด้านการรณรงค์ให้ความรู้ทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ชัณปี รายได้ต่อเดือน ภูมิสำเนา ส่วนการรับข่าวสารทางการเมือง และคณะที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สำราญ วิเศษ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยนครพนม ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยนครพนม อยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการติดตามสถานการณ์ทางการเมือง ด้านกิจกรรมการเลือกตั้ง และด้านการรณรงค์ให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยนครพนม อยู่ในระดับน้อย 1 ด้าน คือ ด้านการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมือง

ทศพร ทรัพย์สนอง (2555) ได้ศึกษาเรื่อง ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยสยาม ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการรับข่าวสารข้อมูล และพฤติกรรมทางการเมืองของผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา

สมพร เฟื่องจันทร์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของนิสิตในด้านการศึกษา สังคม และครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง 2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งด้านการรับรู้ข่าวสาร การกล่อมเกลากิจกรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เทิดศักดิ์ ขอสว่างรัตน์ และวราภรณ์ เทพสัมฤทธิ์พร (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ทศนคติการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ผลการศึกษาพบว่า

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรู้ ความเข้าใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านพฤติกรรม และด้านอารมณ์ ความรู้สึก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเลือกตั้งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน และด้านการเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

วรรณิ ปังสกุลยานนท์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ด้าน และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 2 ด้าน ตามลำดับดังนี้ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการให้ข้อมูลและรับข้อมูล ส่วนด้านการแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง ด้านการร่วมรณรงค์ทางการเมือง ด้านการมีบทบาทเคลื่อนไหวทางการเมือง

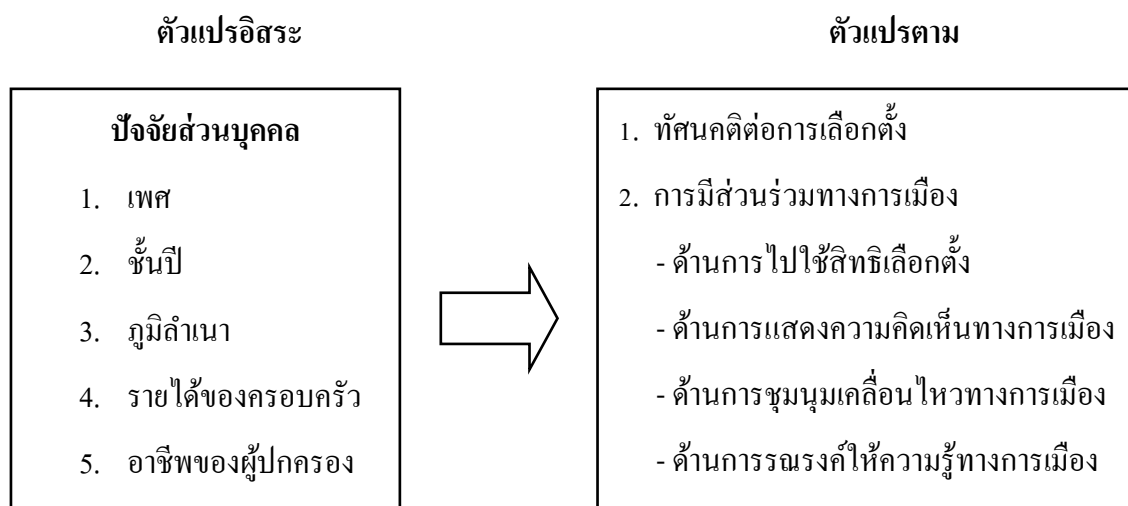
วิริสมาหลา เกิดอยู่ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมและรายด้าน 3 ด้าน อยู่ในระดับแล้วแต่โอกาส ได้แก่ ด้านการแสดงความคิดเห็นและความสนใจทางการเมือง ด้านการตรวจสอบและการใช้สิทธิและด้านการติดตามข่าวสารบ้านเมือง

พิสิฐพงศ์ สีดาว (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ (1) ด้านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ย 3.34 (2) ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง มีค่าเฉลี่ย 3.18 (3) ด้านการรณรงค์ทางการเมือง มีค่าเฉลี่ย 2.79 และ (4) ด้านการชุมนุมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ย 2.54 ตามลำดับ

กฤษฎพลณ์ บุญครอง และศิวัช ศรีโกกลางกุล (2562) ได้ศึกษาเรื่อง นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นกับความตื่นตัวทางการเมือง ผลการศึกษาพบว่า สถาบันกล่อมเกลางานทางการเมืองมีบทบาทต่อความตื่นตัวทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.12, S.D. = 0.28) วัฒนธรรมทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.31, S.D. = 0.31) นักศึกษาร้อยละ 97.77 มีความเข้าใจทางการเมืองเป็นอย่างดี แต่มีความรู้ความสนใจทางการเมืองค่อนข้างน้อย การมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 1.55, S.D. = 0.42) และนักศึกษารับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ คือ เฟซบุ๊ก มากที่สุด สรุปโดยภาพรวมนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น มีความตื่นตัวทางการเมืองในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นผลมาจากการถูกปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในช่วงที่ผ่านมา ทักษะการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นักศึกษาคิดว่าจะออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 97.33 เหตุผลหลักในการตัดสินใจเลือก คือ นโยบายในอนาคตประเทศไทยน่าจะมีการรัฐประหารขึ้นอีก และนักศึกษาส่วนใหญ่คิดว่าจะเลือกพรรคอนาคตใหม่มากที่สุด

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

รูปที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย